

МАТЕРІАЛИ ДО УКРАЇНСЬКОГО БІОГРАФІЧНОГО СЛОВНИКА

гг. Вып. 2. Дело по обвинению академика Е. В.Тарле. — СПб., 1998: Чапкевич Е. И., Тарле Е. В. // Портреты историков. Время и судьбы. Т. 2. Всеобщая история. — М.—Иерусалим, 2000: Троицкий Н. А., Тарле Е. В. // Историки России. Биографии. — М., 2001.

Архів: ІР НБУВ. — Ф. 71. — № 1026–1031.

О. В. Малій

ШАФОНСЬКИЙ Опанас Філімонович (2(13).12.1740, м. Сосниця Чернігівської гвб., тепер Чернігівської обл.—15(27).03.1811, м. Чернігів) — лікар-епідеміолог, доктор медицини, права, філософії, історик, етнограф.

Народився в сім'ї значкового товариша Стародубського полку Філімона Йосиповича Шатила (бл. 1740 змінив прізвище на Шафонський; + 1779), який в наступні роки обирався гоголівським сотником Київського полку (з 1746), сосницьким сотником Чернігівського полку (з 1751). Мати — Агаф'я Іванівна: одружений з Єнко Ганною Михайлівною, донькою чернігівського бургомистра та міського голови. Мав двох синів — Андрія та Григорія. 1784 рік Шафонських занесений до VI частини Родовідної книги Новгород-Сіверського намісництва.

Навчався в іноземця фон Лосова, який жив в володіннях К. Г. Розумовського (1747–52), Гальському педагогічній (1752–56), університетах: Гальському (здобув ступень доктора права), Лейденському (здобув ступень доктора філософії) та Стразбурзькому (1756–63). В останньому,

після захисту дисертації, отримав диплом і ступінь доктора медицини. 1763–68 працював на посаді лікаря в відділенні канцелярії опікування іноземних команд в с. Сарепті Саратовської гвб. На початку російсько-турецької війни 1768–74 — генеральний штаб-лікар при 2-й армії П. О. Рум'янцева (1768–69).

1769 О. Шафонський в ранзі армійського підполковника був переведений на посаду головного лікаря в Московський генеральний сухопутний шпиталь (1769–76). Він першим встановив характер епідемії чуми в Москві та брав участь в її ліквідації (1770–72), а також в роботі урядової «Комиссии для предохранения и врачевания от моровой заразной язвы» (1771–75). За дорученням голови Комісії склав і видав капітальний опис чуми та засобів її припинення (пізніше перекладений іноземними мовами). За успішне виконання завдання одержав ранг колезького радника (1775). Шафонського вважають одним з основоположників вітчизняної епідеміології та санітарії.

Член таємної комісії в справі О. Пугачова (1774). 1776–81 — присутній штатт-фізик Московської медичної контори, здійснював інспекцію аптечних закладів в Твері, Тулі, Калюзі, Ніжині, Києві, Глухові, Костромі, Ярославлі. 1782 відкривав Присутні місця в Прилуках та Ромнах. Від 1781 обіймав в Чернігівському намісництві посади радника палати карного суду (1781–85), радника правління намісництва (з 1785), голови палати карного суду (1787–97), генерального судді в першому департаменті

Чернігівського генерального суду (1802–05). Статський радник, дійсний статський радник (з 1794). Після відставки (1797) був висунутий кандидатом на посаду малоросійського генерального судді, але вряд його кандидатури не затвердив. За служб по дворянських виборах отримав орден Св. Володимира 3-го ст. і пенсійну платню генерального судді.

1784–85 Шафонський почав збирати відомості для топографічного опису Чернігівського намісництва, який завершив 1786 і власноруч передал рукопис Катерині II під час її перебування в Чернігові. За сприяння голови Київської археографічної комісії М. Судієнка працю було видано в 1851, але уривки з неї побачили світ на сторінках місячника «Улей» ще в 1811. Праця Шафонського започаткувала розвиток історичного краєзнавства на теренах Північного Лівобережжя і здобула велику популярність її використовували як джерело історичних відомостей Д. Бантиш-Каменський, І. Срезневський, Г. Успенський. Припускають, що Шафонському належить авторство відомого політичного памфлету поч. XIX ст. «Замечания до Малой России принадлежащие».

Протягом життя Шафонський встановив дружні та службові зв'язки з відомими державними та військовими діячами — П. Рум'янцеvim-Задунайським, П. Паніним, П. Єропкиним, братами Орловими, М. Архаровим, А. Милорадовичем, П. Дашковим. Його сини здобули освіту за кордоном. Андрій Опанасович —

дійсний статський радник, кавалер орденів Св. Станіслава 1-го ст. і Св. Володимира 3-го ст., правитель канцелярії московського генерал-губернатора (1818–1839). Перу Григорія Опанасовича належить перший життєпис О. Шафонського.

Тв. : Черниговского наместничества топографическое описание с кратким географическим и историческим описанием Малой России из частей коей оное наместничество составлено. — К., 1851: Описание моровой язвы бывшей в столичном городе Москве с 1770 по 1772 год с приложением всех для прекращения оной тогда установленных учреждений. — М., 1775.

Лит.: Шафонский Г. Биография А. Ф. Шафонского // ЧГВ. — 1851. — № 12. — С. 101–103; Стороженко Н. История составления «Топографического описания Черниговского наместничества» // Киев. Универ. известия. — 1886. — № 10. — С. 135–168; Невский В. А. А. Ф. Шафонский — один из пионеров отечественной санитарии. (Краткая биографическая справка) // Гигиена и санитария. — 1950. — № 11. — С. 42–45; Самарина Л. М. Афанасий Шафонский — русский эпидемиолог XVIII века // Журнал микробиологии, эпидемиологии и иммунобиологии. — 1957. — № 10. — С. 134–136; Петреченко І. Нові відомості з історії створення праці О. Ф. Шафонського «Черниговского наместничества топографическое описание» // Сіверянський літопис. — 1999. — № 3(27). — С. 111–116; Петреченко І. Нововиявлені документи до біографії Опанаса Шафонського //

МАТЕРІАЛИ ДО УКРАЇНСЬКОГО БІОГРАФІЧНОГО СЛОВНИКА

Сіверянський літопис. — 1999. — № 5(29). — С. 98–107.

Архіви: ІР НБУВ. — Ф. 2. — Спр. 16759 : ЦПА. — Ф. 204. — Оп. 2. Спр. 2. 47. 290. 293. 296: Ф. 205. — Оп. 1. — Спр. 106: Ф. 736. — Оп. 1. Спр. 92. 170. 367: РДАДА. — Ф. 16. — Оп.1. — Спр. 328.

Іконографія: Лвкомский В. К., Модзалевский В. Л. Малороссийский гербовник. — К., 1993. — С. 201–202. XVIII (герб Шафонських і його опис).

Б. О. Галь

ЯШКОВСЬКА Надія Леонідівна (01.01.1932, с. Грим'ячка Зіньковецького р-ну Кам'янець-Подільської обл.—30.11.1995, с. Хотів на Київщині) — акушер-гінеколог, д. м. н., заслужений лікар України.

Народилася в сім'ї службовця. Після 7 класів вступила до фельдшерсько-акушерської школи в м. Кам'янець-Подільському, потім закінчила з золотою медаллю 11 клас середньої школи. Закінчила з відзнакою лікувальний ф-т Вінницького медичного ін-ту (1957).

Лікарську діяльність розпочала в Михайлівській районній лікарні Кам'янець-Подільської обл., працюючи зав. акушерсько-гінекологічним відділенням (1957–59), зав. відділенням та районним акушером-гінекологом Ружичнянської районної лікарні (1959–62). 1962–64 навчалася в клінічній ординатурі на кафедрі акушерства та гінекології Вінницького медичного ін-ту. Далі працювала зав. онкогінекологічним відділенням Хмельницької обл. лікарні (1964–78), головним онкогінекологом області, головним акушером-гінекологом Південно-Західної залі-

зниці та зав. онкогінекологічним відділенням центральної лікарні Південно-Західної залізниці (1979–95, Київ).

1971 захистила кандидатську дисертацію «Особливості діагностики та комбінованого лікування хворих на рак тіла матки», в 1981 — докторську — «Клініко-імуннологічне обґрунтування раціонального індивідуалізованого лікування хворих на рак».

Н. Яшківська виявила себе високим професіоналом в галузі практичної хірургії. Одна з перших в Україні впровадила в практику ендоскопічний метод — гістероскопію. Фахівець вищої категорії, за роки своєї плідної лікарської діяльності виконала близько 7 тисяч хірургічних операцій. Була учасницею багатьох медичних конгресів, з'їздів, конференцій. За впровадження нових методів лікування в онкогінекології, що сприяли значному зниженню захворюваності, а також за досягнення найнижчих показників дитячої й материнської смертності в Хмельницькій обл. 1970 була делегована від України на Всесоюзну виставку передового досвіду в Москві.

Тв.: Опыт лечения начальных форм рака шейки матки // Вопр. онкологии — 1976. — № 2. — С. 95–97; Синтетические прогестины в комбинированном лечении рака тела матки // Вопр. онкол. — 1976. — № 3. — С. 25–28; Показатели иммунитета в больных раком тела матки, леченных 17 альфа-оксипрогестерон-капрономатом // Вопр. онкол. — 1979. — №10. — С. 53–55.

Архіви: Сімейний архів Св. доми Ірини Олександрівни (Київ).

Л. Б. Полинна